

ВИБІР ФОРМ І СТИЛЮ КОМУНІКАЦІЙ ВИКЛАДАЧА ТА СТУДЕНТІВ ЯК ПЕРЕДУМОВА ЯКІСНОГО ПРОЦЕСУ НАВЧАННЯ

Термін «комунікація» (від лат. «communico» — зв'язуюсь, спілкуюсь) інтерпретується як взаємодія людини або групи людей з метою обміну інформацією у вигляді мовних (вербальних), письмових (символьних) та невербальних (міміки та жестів) сигналів. Соціальна комунікація є дво- або багатостороннім процесом устанавлення і розвитку контактів між людьми, що зумовлено їхніми потребами у спільній діяльності.

Комунікації викладача та студентів, на нашу думку, виходять за рамки простого обміну інформацією, оскільки вони є одночасно і змістом, й інструментом навчання. Основна роль таких комунікацій полягає у досягненні бажаного рівня професійних, поведінкових та контекстних компетенцій, що визначається через процеси формування, передання, трансформації та створення нових знань, умінь та навичок студента та викладача. Згідно опитувань [1], викладач академічної установи витрачає на комунікації 50–90 % свого часу, з них від $\frac{1}{3}$ до $\frac{1}{5}$ є неефективними, тому що у процесі передачі знань виникають різні перешкоди, такі як спотворення, непорозуміння, уповільнення, ігнорування тощо.

На наш погляд, для вибору найефективніших форм комунікацій у діяльності викладача, необхідно враховувати:

- точність і логічність академічного усного та письмового мовлення, його зрозумілість та дохідливість для студента;
- різноманітних, виразних та наочних комунікаційних сигналів;
- гармонізацію співвідношення нормативної та етичної складової комунікацій (співвідношення викладання та виховання);
- усвідомлення емоційно-оціночного параметру комунікацій викладача і студентів;
- дотримання комунікаційної етики взаємодії викладача та студента.

Проблеми співвідношення методів організації навчально-пізнавальної діяльності вирішують окремі методики навчання і певні форми комунікацій. Кожен викладач сам вибирає свій стиль комунікацій, своє співвідношення між «педагогікою сходження»

та «педагогікою співпраці». Дуже важливий недолік традиційного навчання полягає в тому, що воно не розкриває процесу взаємодії людей, їхніх інтересів і потреб.

Саме тому ми хочемо звернути увагу, що ключовим словом у визначенні комунікації є *взаємодія*, тобто взаємно збагачуюча діяльність і викладача, і студента. Успішність навчання часто залежить від обраного стилю, манери комунікацій учасників комунікативного процесу (відправника й отримувача інформаційного повідомлення). Згідно з моделлю вибору стилю комунікації [2] ця манера залежить від ступеня обізнаності (рівня знань) викладач і студента про інформацію, яка виступає предметом комунікації. Для вибору стилю комунікацій пропонуємо скористатись наступною матрицею (рис. 1).

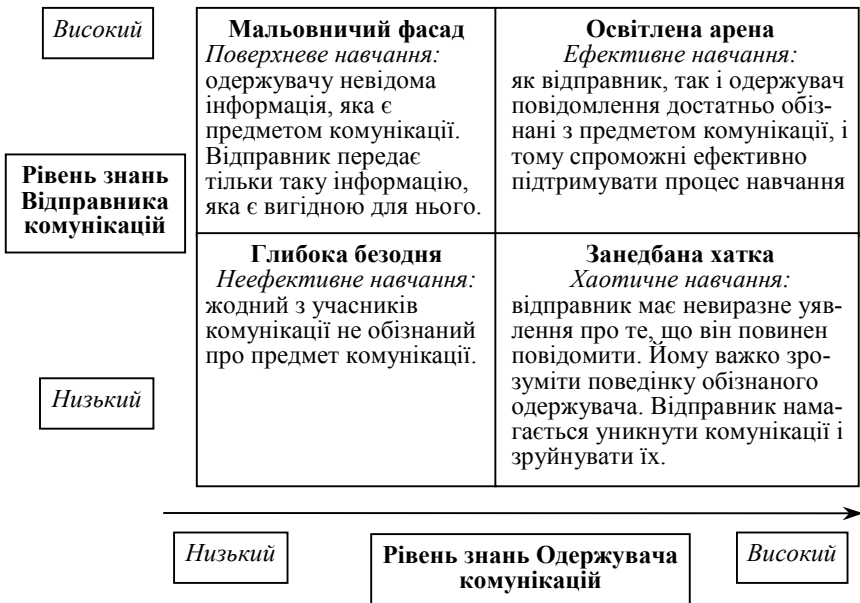

Рис. 1. Матриця успішності процесу навчання залежно від обраного стилю комунікації викладача і студента

В матриці ідентифіковані чотири поля, в кожному з яких формується відповідний стиль комунікації, що забезпечує з повною ймовірністю й успішність процесу навчання, які ми назвали як: Освітлена арена, Мальовничий фасад, Занедбана хатка та Глибока безодня.

Для підвищення якості процесу навчання відповідно до цієї моделі необхідно підвищувати ефективність комунікацій викладача і студентів, і для цього ми пропонуємо такі три стратегії взаємодії:

1) *стратегія прозорості* — вимагає від відправника більшої відкритості і чесності у доведенні інформації (перехід від «фасаду» до «арени»);

2) *стратегія зворотного зв'язку* — вимагає одночасного збільшення прозорості з боку відправника й результативного сприйняття повідомлення з боку одержувача (перехід від «хатки» до «арени»);

3) *стратегія експертизи* — вимагає одночасної прозорості та зворотного зв'язку відправники та одержувача з можливістю залучення до зовнішніх джерел інформації з метою збільшення рівня поінформованості сторін (перехід від «безодні» до «арени»).

Застосування стратегії «Освітлена арена» було апробовано для навчання магістрів при вивченні дисципліни «Економічне управління підприємством». У процесі навчання викладачами, що ведуть лекційні та практичні завдання, були виділені наступні етапи взаємодії (комунікацій):

1. Виявлення потреби у вивченні дисципліни, орієнтування в цілях та ситуаціях спілкування. Визначається шляхом повідомлення про зміст і значення дисципліни, організацію роботи протягом семестру, дізнання про наукові та практичні інтереси студентів. Відбувається на першому практичному або лекційному занятті для спонукання студентів до контакту з викладачем та зацікавленості предметом.

2. Орієнтування в особистісних якостях студентів та академічних груп з метою планування змісту та інструментів взаємодії (що і як говорити, що і як робити).

3. Встановлення контакту, обмін думками, ідеями, фактами — відбувається частково на лекціях, частково на семінарах, більшою мірою на консультаціях очних та за допомогою інтернет-спілкування.

4. Сприйняття та оцінка відповідної реакції студентів, контроль ефективності спілкування на основі встановлення зворотного зв'язку. Проходить під час особистого спілкування викладача і студента, та під час перевірки та аналізу робіт студентів (групових творчих, індивідуальних розрахунково-аналітичних, контрольних).

5. Корегування напрямків, стилів, методів навчання з урахуванням напрацьованого досвіду та умов взаємодії. Наприклад, під час карантину студентам була надана можливість дистанційного опрацювання лекційних матеріалів та поступове розв'язання за-

дач із практикуму, надавались пояснення по ходу вивчення матеріалу шляхом забезпечення інтернет-консультацій.

Таким чином, комплексний і свідомий підхід до викладання дисципліни та організації комунікацій викладачів та студентів дозволив досягти високого рівня знань студентів. Так, за формальним критерієм успішності студентів середній бал 183-х студентів, які вивчали дисципліну (8 груп) у минулому семестрі, був таким: кількість «відмінно» від 45—89 % (в залежності від рівня академічної групи); кількість «добре» — 55—74 % на групу. За неформальними оцінками, отриманими через опитування та усну бесіду, такий спосіб організації процесу навчання був визнаний студентами успішним і таким, що стимулює до навчання і творчості.

Підсумовуючи наведене вище, можна сказати, що процес навчання реалізується через зв'язок зовнішньої та внутрішньої діяльності того, хто навчається, та того хто спонукає до процесу навчання, тобто за допомогою використання активних форм комунікаційних процесів та реалізації їх основних елементів.

Література

1. *Кобзева Т. А.* Риторическая культура преподавателя: Уч. пос. — М.: Изд-во МГТУ им. Баумана, 2005. — 276 с.
2. *Адизес А.* Развитие лидеров. Как понять свой стиль управления и эффективно общаться с носителями иных стилей. — М.: Альпина Бизнес Букс, 2008. — 264 с.

Соколовський А. Т., канд. техн. наук, доцент,
Афтанділянц В. В., старш. викл.,
Коваленко О. М., старш. викл.,
кафедра менеджменту

ОРГАНІЗАЦІЯ, КОНТРОЛЬ І МОТИВАЦІЯ ЕЛЕМЕНТІВ МЕНЕДЖМЕНТУ В ПРОЦЕСІ СИСТЕМНОГО ЗАОЧНОГО НАВЧАННЯ: ДОСВІД І ПРОПОЗИЦІЇ

В нашому університеті проблемам організації контролю знань студентів стаціонарного навчання та реалізації мотивуючої функції контролю в процесі навчання завжди приділяється значна увага, через оцінювання поточної успішності навчання. На наш